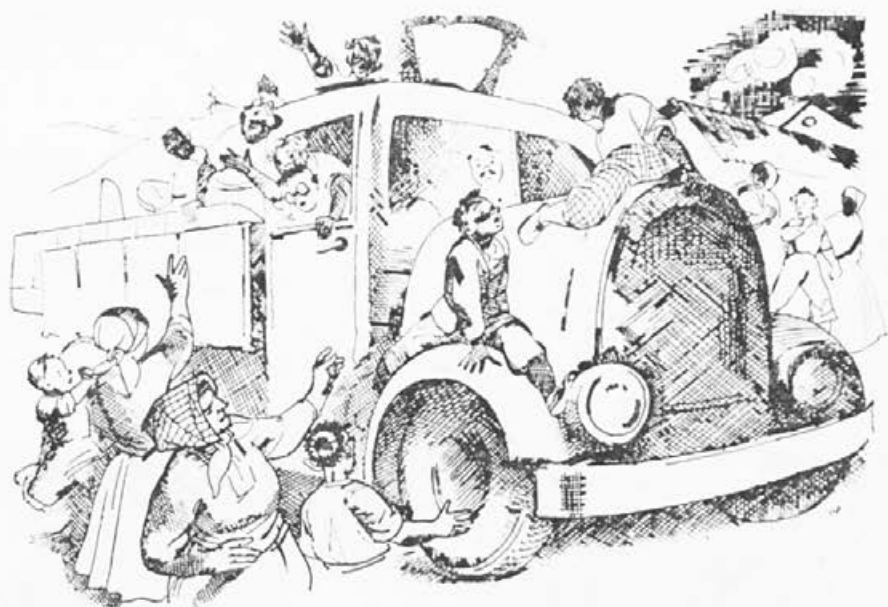

Die Postgebühr bar bezahlt
Poštšina plačana v gotovini

1943-1944
N A Š

R O D

ŠTEVILKA ~ 10

REŠITEV UGANK IZ ŠT. 9.

Križanka, Vodoravno: 1 prohibicija; 10 runo; 11 Atila; 12 er; 13 tulec; 15 ro; 17 Tibet; 18 Inka; 19 Ek (Eek); 20 nabob; 23 iz; 24 k; 25 st.; 26 obal; 28 leto; 30 nav; 32 imeti; 33 k; 34 bes; 36 čini; 37 sobana; 39 Aca; 40 nota; 41 ev.; 42 sarkom; 43 Nica. Navpično: 1 pretekli čas; 2 Rurik; 3 on; 4 Hotentoti; 5 bal; 6 ite; 7 Ciciban; 9 jarki; 14 uta; 16 vaza; 21 bor; 22 ob; 25 Stenar; 27 Laba; 29 Emica; 31 venee; 33 kot; 35 Sava; 37 som; 38 ban; 40 no.

Magični kvadrat. 1 potice; 2 okopan; 3 torero; 4 iperit; 5 carice; 6 enoten.

Uganke iz 9. štev. Našega roda so pravilno rešili in bili izžrebani:

Zorko Igor, uč. I. r. višje lj. šole na Ledini; Mrzelj Jurij, uč. IV. a r. lj. šole na Grabnu; Darian Tomaž, uč. III. r. deške vadbice; Sekavčnik Dušan, uč. IV. a r. lj. šole na Grabnu; Saks Bronka, dij. I. a r. gimnazije pri Uršulinkah; Sedej Ivan, uč. IV. a r. lj. šole na Grabnu; Sega Peter, uč. III. a r. lj. šole na Grabnu; Gomolj Boris, uč. IV. b r. lj. šole, Bežigrad; Telban Metod, uč. IV. b r. lj. šole, Bežigrad.

Nagrade je dvigniti pri upravi Našega roda, Učiteljska tiskarna, Ljubljana, Franciškanska ulica 6.

* * *

Revež.

»Pomisli, Vladko mora biti noč in dan v šoli!«

»Ti ubogi revček! Zakaj pa?«

»Njegov oče je šolski sluga.«

Sveža jajca.

Gospodinja: »Pa so ta jajca res popolnoma sveža?«

Trgovce: »Popolnoma, lahko se zanesete! Naše kokoši so jih po pomoti znesle že danes namesto jutri.«

Težave.

Oče: »Prej smo se bali, da se Špelca ne bo naučila govoriti —«

Prijatelj: »In zdaj?«

Oče: »Zdaj smo obupani, ker se noče naučiti molčati.«

Ga ni videl.

»Mihec, včeraj zvečer sem pustila v omari dva sladkorčka. Kako, da je danes samo eden?«

»Res? Samo eden je? Tako je bilo temno, da ga nisem videl!«

Naslovna slika: prizor iz povesti »Jadranci«.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom.

Letna naročnina je za skupna naročila L. 20.— (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa L. 25.—. Posamezna številka L. 2-50.

Herausgeber und Drucker »Učiteljska tiskarna« in Laibach, verantwortlich Francè Štrukelj in Laibach. — Izdaja in tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, predstavnik Francè Štrukelj v Ljubljani.

Für die Schriftleitung und Verwaltung verantwortlich — Za uredništvo in upravnništvo odgovoren Ivan Tavčar, Celovška 30.

JADRALCI

S a m o J e n k o

Ni še izgovoril zadnjih besed, ko je od nekod zapihal veter in ugasnil brljavo petrolejko. Zaslišali so se težki koraki in vrata so se s truščem odprla.

»Denar ali življenje!« se je zaslišal po sobi debel in zavijajoč glas. »Le stopite naprej za menoj, dobili smo jih lepo skupaj. Kar po njih, da nam ne uidejo!«

V začetku nekoliko osupli so se jadranci umaknili v kot sobe in potegnili mizo za seboj. Prijel je Milan za stol, stopil iz kota in dejal:

»Za menoj, kar po njih!«

Vsak je v temi zagrabil za kakšno reč in se zakadil za Milanom. Zaslišali so se udarci in kar naenkrat je nekaj zažvenketalo. Še z večjim pogumom so napadli nevidnega sovražnika, ki se je umikal proti vratom. Hladna kri, ki se je pretekala po žilah mladih rečnikov, je vzklopela. So že mislili nekateri, da jih bo naslednji dan oče župan zaradi junaškega naskoka na razbojnike pohvalil in jih postavil za svetel vzgled vsem vaščanom, ko se je začul od vrat pritajen vzdih:

»Osel, nikar tako ne mlati, saj mi boš še pisker razbil!«

Znan se je zdel nekaterim ta glas in v tem trenutku je zagorela vžigalica, ki je borno razsvetlila sobo. Pred vrati so zagledali Jožeta z Borisom in Marijanom, ki se je držal z rokama za glavo.

»Cepci, kaj pa tako mlatite, kot bi šlo zares,« se je jezno pritoževal Marijan.

»Ali te je kdo po piskru?« se je zaslišalo v temi.

»Seveda, še sedaj mi šumi tako po glavi, kakor da bi v strmoglavem letu napadal župnikova jabolka!« se je zaslišalo z druge strani sobe.

Bučen smeh je stresel ozračje in skozi vrata je stopil Janez s prižgano petrolejko. Spogledali so se in z združenimi močmi ugotovili, da je kraksirala petrolejka in je po sobi vse polno črepinj in masten madež na tleh. Spili so še malinovec, ki je ostal v kozarcih, pobrali črepinje in odšli spat. Se je še iz njihovega »Hotela pri krvoločnih bolhah« slišalo v temno vetrovno noč: kaj nam pa morejo, morejo, morejo, če smo zaspani!

Sonce je stalo že precej visoko na nebu, ko se je zbudil Janez. Zaspano je pogledal okoli in videl, da še vsi smrčijo. Po prstih je odšel ven in se vrnil s posodo ter vsakega pošteno zmočil, da je planil pokonci in so se nevarno zamajale postelje. Ko so vsi vstali, se je spomnil nekdo in poiskal v svojem nahrbtniku koledar. So se začudili na ves glas, ko jim je s kislim obrazom sporočil, da se bo čez deset dni že pričela šola.

Jadrno so se spet odpravili na Pečnik in »Potepuh« je zaplaval visoko nad pobočjem. Ni bilo več tistega odmerjenega časa, ampak je vsak jadrar po mili volji, dokler ga niso pričele boleti od trdega sedeža kosti. Izrabili so zadnje dneve, pridno so vlačili po vsakem pristanku v dolini »Potepuha« na hrib. Po treh dneh so prišli vsi enkrat na vrsto. Najdalje je jadrar Janez, saj je kar dve uri krožil nad strmim pobočjem Pečnika, visoko pod sinjim

nebo. Pa tudi ostali niso leteli dosti manj. Vse bi bilo dobro, da ni zvečer Marijan pristal ob skednju in zaoral s »Potepuhom« čez razbito poljsko pot. Zabobnelo in zaškrtalo je pod njim, da se je kar prijel za ušesa in čakal, kdaj se bo znašel na zletni trati. Pa ni bilo tako hudo, le smučka se je zlomila zaradi ostre skale, kot so ugotovili z združenimi močmi. Zavlekli so »Potepuha« do skednja, nato pa ga postavili na glavo in ga spravili v skedenj.

Rahel šum jih je zbudil drugo jutro. Pogledali so skozi majhno okno in ugotovili, da pada dež. Kislih obrazov so vstali in odšli po zajtrku k »Potepuhu« v skedenj. Ni še zapel farji zvon, ko je bila nova smučka že pritrjena. Deževalo je bolj in bolj in popoldne je že tako lilo, da se je travnik za »Hotelom pri krvoločnih bolhah« spremenil v širo jezero. Tudi naslednji dan je še vedno lilo in so mladi jadranci pričeli zabavljati že na sv. Elijo, da jim hoče pokvariti še zadnjih par dni. Pa se je vendar tretji dan zjasnilo in posijalo je zopet gorko sonce. Zapihal je zapadnik in odšli so na drugi konec doline, kjer je stalo golo pobočje Bradatke. Ko so prišli na vrh, se je pod njimi zableščalo, da jim je jemalo vid. Daleč na okoli je bila sama voda. Kakor otočki sredi velikega jezera so ostale bele hišice sredi vode.

Razprostrl je »Potepuh« svoja krila in dvigal drugega za drugim v sinje višave nad veliko jezero. Jadrali so, da je minilo tistih par dni, kakor bi mignil; brez nezgode, le Stanko je pristal nekoč na majhni suhi krpi sredi jezera, ki se je pa že pričelo odtekati. Stavil je s svojimi tovariši za kos belega kruha s klobaso, da bo pristal na tisti krpici zemlje sredi širnega morja. Priletel je nad razlito vodo in pričel krožiti, vedno niže in končno je mojstrsko sedel na tisti košček suhe zemlje. Niti oškropljen ni bil »Potepuh«, tako sijajno je Stanko izvršil svojo

nalogo. Pa so gledali in premišljevali, kako bi Stanka s »Potepuhem« dobili iz širnega morja. Ni kazalo drugo, kot da so vsi zavihali kratke hlače še višje in zabredli v vodo. Srečno so pripeljali letalo na suho cesto in ga potem zopet zvekli na Bradatko. Se je mastil s klobaso tisti večer Stanko, da so se ostalim sline cedile; saj jo je pa tudi zaslužil.

Na večer predzadnjega dneva je zopet prišel stric Tine z velikim tovornim avtomobilom. Žalostno so gledali jadranci, ko so naslednji dan nalagali svoje ptiče na avto. Ko so že vse naložili, poravnali vse dolgove in se zahvalili prijazni krčmarici za gostoljubno streho, se je spomnil Marijan, da še niso sneli napisa nad vrati in zastave. Previdno so sneli napis in zastavo, ki je bila le še kos raztrgane modre krpe. So previdno z združenimi močmi zavili vse skupaj in ugotovili, da so to njihove letalske trofeje, zmagoslavna znamenja, ki jih bodo čez zimo obesili v delavnico, da bodo počakale prihodnje poletje, ko se bodo vrnili na letenje.

Še zamah z roko v pozdrav prebivalcem, ki so se zbrali pred gostilno, da bi videli, zakaj je prišel velik avto, in že jih je zagrnil oblak prahu. S težkim srcem so se poslavljali med potjo od prijaznega kraja, kjer so preživeli počitnice, tam gori visoko pod sinjim nebom.

Debelo so gledale doma mamke in strogi očetje svoje zagorele in razcapane sinove. Vse je viselo od njih in bi ne bilo konec pojasnjevanja, da je obleka »kraksirala«, če bi ne bil lačni želodec opozoril, da so bili dva mesca od doma in da bi se spodobilo, če bi ga potolažili. Pa se je moral fant najprej okopati, nato pa preobleči in je kisló gledal, ko so gorele kraksirane hlače, ki so ga spremljale na vseh poletih in bi že zato zaslužile, da bi jih obesili v steklene omare, ne pa sežgali.

Povsod pri mladih jadrancih so imeli toliko obiskov, da ni bilo dovolj sto-

lov in so pomazali ves pod. Vsak je hotel slišati na lastna ušesa, kako se leti brez motorja. To je bilo razlaganja in dopovedovanja! So hodile mamke po mestu tako ponosno ob svojih sinovih kakor vojskovodja po dobljeni bitki. Vedele so, zakaj; res nima vsaka takega sina, ki bi nosil v gumbnici majhen znak s tremi belimi galebi. Ozirali so se ljudje, da je bilo mladim fantom kar nerodno.

In so v šoli takoj pridobili na ugledu in spoštovanju, še celo strogi profesorji so jih gledali bolj prijazno in niso več spraševali takih stvari, ki jih študentje po navadi ne znajo!

JAGODE

Marijan Gorjup

Stali so ob stezi in strmeli tja gor v prostrano reber, kjer so se odbijali sončni žarki ob rosnih štorih posekanih dreves. Prav za prav je bila sama praprot, ki so jo trgali na kresni večer, toda Matiček je vedel več. Kaj praprot! Saj raste na vseh koncih in krajih. Res, za njo se skriva marsikdaj kaka ciklama ali vojaček, kot ji pravi Matičkov oče, toda ta tu skriva vse kaj več. Sladke, rdeče, vabeče in dišee jagode, da bi človek ležal ves božji dan med praprotjo in jih obiral. Še rok bi ne bilo treba daleč stegovati, toliko jih je. Ena sama odeja sladkih, rdečih, ah, kdo bi se mogel upirati skušnjavi!

»Bog ve, kje lazi sedaj hudi stric Lojz!« je vzdihnil Matevžek in pogoltnil slino, ki so se mu nabirale okrog jezika.

»Če bi vedel, da je doma, bi se precej spravil tja gor,« je zagodrnjal Tone in objel z očmi vabečo praprot.

»Zadnjič je Šuštarjevega Martinka tako pretepel, da se je komaj privlekel domov.«

Matevžek se je na te Matičkove besede skremžil, kot bi se hotel cme-

Pa so se zbrali po nekaj dnevih od mora jadralci zopet v delavnici. Soglasno so sklenili, da bodo zgradili preko zime še boljšo jadralico, kot je »Potepuh«, da bodo lahko dobili okoli treh galebov še srebrni venec. Predlagal je še Marijan, da bi namesto enega belega galeba v krogu na modri zastavi že zaradi propagande narisali tri, in je bil predlog soglasno sprejet.

Ni še pretekel mesec dni, ko so se mladi jadralci zopet pričeli zbirati vsak dan v delavnici, da si ustvarijo velikega ptiča, ki jih bo dvignil v sinje višave k njihovemu cilju.

riti. Tone pa se je sklonil, utrgal travnato bilko, jo vtaknil med zobe in zinil:

»Jaz bi že pokazal staremu!«

»Kaj neki! Da bi te potem še v šoli zaprli!« mu je odvrnil Matiček.

»Ba, samo naj bi poskusili!« se je postavil Tone. »Vsa okna bi jim razbil, da bi precej šolo zaprli za ves mesec.«

»Hm, pogumen si dosti,« je menil Matiček, »ampak te najbrže ne bi bilo treba niti zapirati, ker bi te že Lojz tako premlatil, da bi te v šolo ne bilo.«

»Mene? Saj nisem Šuštarjev Martinek! Lojzu uidem, kadar hočem in, če si vidva ne upata na senožet, grem pa sam,« je odgovoril Tone in krenil s steze v reber.

»Kdo je rekel, da si ne upam, ampak Lojza nikdar ne vidiš, od kod jo primaha,« je ugovarjal Matiček in jo ubral med praprot, da mu ne bi Tone očital strahopetstva.

Matevžek se je le s težavo odločil in previdno stopal za njima.

»Nabral jih bom poln pisiker,« je rekel Tone, šopihajoč navkreber, in

privlekel iz žepa latvico, ki jo je odnesel Suštarjevemu Martinku s paše. »Nalašč poln pisker. Pa prav pod Lojzovim oknom ga bom nesel, da ga bo razgnalo od jeze.«

»Samo, da ne bi tebi hlače od Lojzove palice,« je dejal in se je nasmehnil Matevžek; pri tem se je oziral na vse strani, če se že ne kaže od kod stric Lojz. Tega se je grozno bal. Saj je bil Matevžek tak, da bi ga prekljastito dolgi in brkati Lojz lahko z mezinem zmastil.

»Na, tu imaš pisker!« je zamrmral nanj Tone. »Ker se že tako treseš, ga boš raje držal. Midva z Matičkom bova pa nabirala in nosila jagode k tebi.«

»Kaj pa če stric Lojz...« je spet začel Matevžek.

»Bodi raje tiho, da te ne bo slišal,« ga je prekinil Tone in z Matičkom zabrodil v praprot.

Matevžek je ostal ob šotoru, strigel z ušesi kot zajec ter napeto prisluškoval v bližnjo hosto, za katero je stala Lojzetova bajta.

Tone in Matiček sta bila urna in pisker se je nepričakovano hitro polnil. Vedno manj je bilo roba, Matevžku pa so se hlače vedno bolj tresle.

Kaj ni nekaj zašumelo za njim?

Obrnil se je počasi, kot bi se bal pogledati v tisto smer, in zobje so mu zašklepetali, kot bi šklepetal pločevinasti petelin vrh gasilskega doma.

Da bi se Lojz plazil po tleh?

Pa vendar prihaja šum izza grma... Zdaj je skočilo...

Veverica!

Matevžek si je globoko oddahnil in se hotel spet obrniti nazaj k tovarišema, ko je zaslišal Tonetov glas:

»Matevž, beži, Lojz gre!«

Kaj? Kje? Kako? Od kod?

Matevžek ni imel časa razmišljati. Le to je vedel, da treba vzeti pot pod noge in bežati. Vseeno kam, samo čim dlje od hudega strica Lojza in njegove palice.

To je še pomislil, spustil pisker iz rok, da so se jagode strkolikale na vse strani, in jo ucvrl po rebri nizdol. Kaj mu mar Tone in Matiček! Naj se rešujeta, kot vesta in znata, saj sta onadva silila po jagode! Da bo le njegova koža cela!

»Svojat nemarna!« je križal Lojz na vse pretege, da je gromko odmevalo po hosti. »Vsa rebra vam bom preštel, če vas dobim v roke!« In je pri tem sunkovito grozil s preklo.

»Ne boš nas ne!« se je oglasil Tone, ki je že pritekel na stezo. »Imaš prekratke noge!«

»Le počakaj, Tone, s teboj bom pa še prav posebno obračunal!« se je zadržal Lojz s senožeti.

Tone pa ga seveda ni čakal. Pokazal mu je osle in se spustil v dir proti vasi.

Kmalu za njim sta jo prisekala tudi Matiček in Matevžek.

Ustavili so se pri cerkvi in počepnili za pokopališki zid.

»Kje imaš pisker?« se je obrnil Tone k Matevžku.

»Pisker?« Matevžek je neumno pogledal. »Pustil sem ga na štoru.«

»Kaaaj?« je zazijal Tone.

»Lepa reč!« je še Matiček pritrdil.

»Pa še moj ni bil!« se je razhudil Tone, da je šlo Matevžku kar na jok. »Precej ga greš iskat, precej! Pa če ti Lojz glavo razbije, saj itak ni nič vredna. Alo, kar dvigni se in po pisker!« je ukazal.

Matevžek pa se je nekaj kremžil, a premaknil se ni. Ob misli na Lojza ga ne bi niti s štirimi pari konj zvelikli nazaj na senožet. Kaj bi rekla mati, če bi prišel res z razbito glavo domov. Oče bi mu jo pa še kar do kraja razbil. Nak, nazaj pa že ne gre! Naj gre Tone, ko je tako pogumen!

»Kar pusti ga, grem jaz pogledat!« se je ponudil Matiček. »Lojz ni neumen, da bi čakal na nas, ko ve, da nas danes ne bo več nazaj.«

Tone je zaničljivo pogledal Matevžka, ki je na tleh čepel hlipal in sto-

kal, vzel Matička pod pazduho in z njim odšel nazaj proti senožeti.

Ko sta prišla do steze, sta počepnila za najbližnji grm in oprezovala.

O stricu Lojzu ni bilo ne duha ne sluha. Drevesa okrog praprotnega štorišča so stala mrko, da jima je bilo kar tesno okrog srca. Vse drugačna se jima je zdela to pot hosta. Kot da je nenadoma skrivala v sebi nekaj pošastnega in zlovesčega.

»Kje je stal Matevžek?« je šepnil Tone.

»Pri onem štoru tik leščevja,« je enako tiho odvrnil Matiček in pokazal s prstom.

»Vraga, da je moral biti tako daleč!« je siknil Tone.

»Greš ti?« ga je vprašal Matiček.

»Hm.«

»Se bojiš?«

»Pa pojdi ti!«

»Zakaj? Saj ni moj pisker. Ti si silil ponj!« je odločno povedal Matiček, ki se je med potjo temeljito premislil, da bi tvegala srečanje s hudim stricem.

Tonetu pa to ni bilo tako jasno. Govoriti je lahko, storiti pa težko. Da bi se pa sedaj premislil, je bilo prepozno. To bi Matiček pogledal! Še pred Matevžkom bi ga bilo sram. Kaj potem? Mogoče pa niti Lojza ni v bližini. Pa če je tudi opazil latvico, jo je gotovo pobral in sedaj čaka doma, da pride kdo ponjo in ga zagrabi. Pogum torej!

»Tu me počakaj,« je naročil Tone Matičku, »in pazi, če bi se od kod priklatil stric Lojz!«

Vstal je in se sklonjen napotil proti leščevju. Z očmi pa je bliskal proti hosti, če ne bo morda zagledal Lojza skritega za kakim drevesom. Pa ni bilo nič. Gozd je molčal kot grob. Ta tišina je bila Tonetu neprijetnejša, kot če bi divjal vihar in bi bilo tema kot v rogu. No, pa saj je še samo nekaj korakov in cilj bo dosežen.

Že je opazil raztresene jagode in kar spreletavalo ga je ob pričakova-

nju, kdaj se prikaže pisker med praprotjo. Aha, evo ga, tik ob štoru leži. Tone bi najraje zavriskal od veselja. Pa se je stric Lojz enkrat osmolil!

Stegnil je roko in zagrabil po njem. A glej, čudo! Pisker je poskočil in obstal cel korak daleč od štora.

Tone se je kar sesedel od strahu. Čarovništvo ali kaj? Kdaj je še kdo videl, da bi pisker imel noge? Prvega presenečenju pa se je pridružilo še drugo.

»Prekratke roke imaš kot jaz noge!« je vzklisknil nekdo v bližini.

Stric Lojz!

Tone je planil pokonci, pa se je že v naslednjem trenutku spotaknil in padel kot snop v praprot.

»Ej, sedaj se pa še spotikaj obme!« je zagrozil Lojz, ki je ležal skrit v praproti.

Tone se je pobral in skušal zbežati, pa je že padla po njem neusmiljeno težka stričeva roka.

»Pustite me!« je zajavkal Tone.

»Zdaj še ne!« je odsekal stric. »Prej bi se rad še pogovoril s teboj.«

»Pojdi!« je kratko ukazal.

Tonetu se ni kazalo upirati. Ozrl se je proti grmu, kjer je Matiček nestrpno čakal prilike, da jo pobriše z nesrečnega mesta. Potem je pobral pisker in odšel z Lojzom v hosto.

Stric ga je peljal v svojo bajto in ga posadil za mizo. Tonetu so se zvečale oči. Kaj je mogoče? Pred seboj je zagledal dve košari, polni lepih rdečih jagod. Dovolj bi jih bilo za vse vaške dečake.

»Jej!« je ukazal stric Lojz.

Tone ni verjel stričevim besedam. Kako? Jagode naj je? Kje pa je stričev korobač? Na steni visi, a Lojz ne kaže nobene volje, da bi ga vzel v roke.

»Jej!« je ponovil hudji stric. »Toda pazi! Če ne poješ vseh, bo pel oni tamle,« je dejal in pokazal na korobač.

»Taka je tale reč!« je pomislil Tone. »Ni zlomek, da ne bi pojedel dveh

košar jagod. Dobro, da nisem kosil in sem lačen kot volk. Kaj pa je taka košarica? Deset, če hoče stric Lojz!»

Pa ni šlo tako lahko. Jagode so bile sladke, lepljive in rezke, da ga je jezik že pri prvi košari žgal kot žerjavica. Kadar koli pa si je hotel oddahneti, ga je zadel neusmiljeni stričev pogled, ki je povedal vse, ne da bi bilo treba Lojzu odpreti usta. Jagod pa ni hotelo biti konec. Tone jih je valjal po ustih, a lepljivi cmoki so le s težavo drseli v želodec, ki je postajal vse težji, da ga je čutil kakor kamen. Moj Bog, vsaj kapljico vode če bi imel, da bi poplaknil grlo. Pa je ni bilo in tudi stric Lojz mu je ne bi dal.

Da bi vsaj jagode ne bile tako sladke! In sladkoba celo škoduje človeku. Še dobro se spominja Žagarjevega Poldeta, ki je za stavo pojedel kilogram sladkorja in je bil potem hudo bolan. Kaj če ni že tudi on pojedel preveč sladkorja s temi jagodami? In tako čudno slabo mu postaja v želodec. Jezik pa peče, pa kako!

»Jej!« mu je presekalo misli Lojz.

»Ne morem več,« je tiho dejal Tone.

»Jej!« je ponovil stric in stopil k steni.

Korobač, tenak, iz telečje kože, ki je zarisal v kožo temnomodre maroge, da si jih nosil kot viden znak kazni božje najmanj štirinajst dni, je Tonetu pognal strah v kosti. Pograbil je spet polno pest jagod in jih zgnetel v usta. Goltal je in požiral, lovil sapo,

da so se mu pokazale krvavordeče li-se na očeh. Samo korobača ne! Vsa vas bi vedela, kaj ga je doletelo. Penil se je in jezik se mu je lepil ob nebo. Jagod pa — kot da bi jih bilo vedno več.

»Saj si jih hotel, ne?« je porogljivo vprašal Lojz. »Na, sedaj jih imaš še več, kot si jih želel. Nikar se ne zmrduj! Te jagode sem namenil prodati, pa sem se spomnil nate, da jih imaš tako rad. Res, da mi je šel zaslužek po vodi, a imam vsaj zavest, da sem ti storil dobro delo. Fant si ne upa prositi, ko misli, da ga bom požrl. No, pa sem si mislil: daj mu jih raje ti, da se jih bo najedel enkrat za vselej.«

»Ej, kaj pa je to!« ja zavpil naenkrat srditi Lojz.

Tonetu se je zameglilo pred očmi in želodec se mu je uprl, da je bruhanilo iz njega na vse strani. Še na Lojzov korobač je mimogrede nekaj priletelo.

»Marš ven, fant, da se ne spozabim in te ne nasekam kot polenovko!« je zarjul na Toneta, ga zagrabil za suknič in hlače ter ga vrgel iz bajte v mokro travo. Nato pa je za njim gromko zaloputnil vrata. Skozi okno je priletel še pisker in padel poleg Toneta na tla. In to skozi isto okno, pod katerim je mislil Tone tako bahato razstavljati nabrane jagode, da bi Lojza razdražil.

Iz Toneta je kar vrelo. Bil je bled kot stena in docela brez moči.

»Samo, da ne bi umrl!« si je mislil in zagledal pred seboj megleno sliko ubogega Žagarjevega Poldeta, ki se je bil preobjedel sladkorja.

»Saj ne bom nikoli več! Res ne, samo, da ne bi umrl, pa res ne bom več!« je skrušeno molil Tone.

Potem se je dvignil in se splazil proti vasi. Ni hotel, da bi ga kdo videl. Ubral jo je kar preko brda in se izognil ceste.

Ko je prišel na vas, je zagledal na trgu pred cerkvijo gručo ljudi, ki so rohnili in grozili. Sredi med njimi je je stal Matiček in nekaj razlagal.

Tone jo je hotel brž ubrati za vogal, pa so ga nekateri opazili. Zagnali so vik in krik ter ga v hipu obkrožili.

»Revček, kako je bled,« je pomilovalno rekla neka ženica.

»Prekleti Lojz!«

»Bajto mu zažgemo!«

»Zadnjič je pa Šuštarjevega!«

»Naših otrok ne bo tepel!«

Tone je kar ostrmel od začudenja. A čeprav so ga silili, da bi spregovoril, ni niti črnil.

»Kaj ti je storil Lojz?« je oblastno vprašal župan.

Tonetu je bilo nerodno. Županu je moral odgovoriti, pa ni vedel, kaj bi prav za prav povedal. Končno pa je zamahnil z roko in dejal:

»Nič! Sam sem bil kriv!« in se pretil skozi vaška zijala ter stekel na domači senik. Tam se je nalašč tako zaril v mrvo, da ga niso mogli stakniti in izprašati.

Vaščani so bili nad Tonetovim obnašanjem močno presenečeni in si njegovega ravnanja niso znali razlagati. Stare babnice so potem celo govorile, da ga je Lojz urekel. Tone pa je molčal, ker je bolje vedel kot vsi drugi. Veselil se je, da ni umrl. Pa tudi stric Lojz ni zinil ne bele ne črne. Zadovoljen je bil, da mu ni odslej nihče več zahajal v štorišče.

VSE TROJE . . .

Manica

»Binček, kaj bi rad? Kanonček?
Morda rajši bi balonček —
ali pa bonbonček? — hej!
Brž izberi in povej!«

»Zlata duša si moj striček,
radodaren ti možiček.
Torej stričko, čuješ li:
kar vse troje kupi mi!

Streljal muhe bom s kanončkom.«

»Dobro. Kaj pa boš z balončkom?«

»V stratosfero poletim.«

»In bonbonček?« — »V usta z njim!«

ŽAR-BABA

Manica — Gorenjska narodna

Tamkaj pod Šmarno goro, ki stoji ponosno sama záse nekako v sredi med Ljubljano, Kranjem in Kamnikom, je svoje čase živela bogata, a zelo trdosrčno posestnica Katrona. Otrók ni imela. Mož ji je umrl že davno. Najemala je razne posle in delavce, a nihče ni dolgo vzdržal pri nji, ker je bila preskopa, jezikava in hudobna. Le uboga deklica Tinka je vztrajala pri hudobnici. Bila je namreč sirota in si ni vedela pomagati drugam. Tinka, slabotna sicer, je morala opravljati najtežja dela. Jest ji dobivala plesniv kruhek in še tistega ne dovolj. In še tepena je bila povrh. Res, sirota Tinka je bila vredna vsega usmiljenja.

Nekoč so Katroni sredi najhujše zime zadišale gobe. Takoj ukaže Tinki, naj gre v Šmarno goro ponje. Deklica je vedela, da v tem času ne bo našla niti ene gobe, a ni si upala ugovarjati. Vzela je košarico in molče odšla.

Ko dospe v goro, postoji in premišlja, kaj bi. Zdajci pa pokuka izza bližnje skale staro, čudno ženšče. Tinka se prestraši. Starka ji pa pomigne:

»Pojdi sem, deklica in ne boj se me! Vidim, da te zebe. Jaz imam tu notri toplo. Pridi in pogrej se. Medtem se kaj pomeniva.«

Tinka stopi v skalovje in res jo obda prijetna toplota. Starka ji ponudi kos belega kruha in jo znova pomirja:

»Ne boj se ničesar! Jaz sem Žar-baba. Bojé se me samo hudobneži. Kdor je pa dober, mu rada pomorem, če se le da.«

Nato se pričneta zaupno pomenkovati. Kmalu Žar-baba izve za vse Tinkino gorjé. Pri slovesu izroči deklici stekleničko čiste tekočine in pravi:

»Katrona te ne bo tepla več. Tole ji na skrivaj izlij v jed in vse bo prav.«

Tinka se lepo zahvali in gre domov. Nič ne pove, da ni našla niti ene gobe. Na ognjišču opazi skledo mastno zabeljenih štrukljev, ki so bili pripravljeni za Katrono. Brž izlije tekočino v skledo in jo ponese v sobo.

Katrona niti malo ne pomisli, da je tudi Tinka lačna. Urno zgrabi žlico in hiti jesti. Toda komaj nese v usta nekaj žlic, že strahovito zakriči:

»Joj, joj, hu-huu — kaj je to — ne vidim nič — samo tema — slepa sem — oj slepaaa...«

Tinka zre vsa prestrašena vanjo. Z grozo opazi, da je Katronka res oslepela.

Odslej je bila hudobnica slepa, a poboljšala se ni. Vso jezo je stresala na Tinko. Imela je dolgo šibo, s katero je hotela švrkati po deklici. Toda Tinka se je udarcem slepe ženske umikala z lahkoto in šiba je padala in ropotala po mizi in stoli. Tako so se izpolnile besede Žar-babe, ki je zardila, da Tinka ne bo več tepena.

Toda Tinka je bila res angelsko dobrega srca. Hudobna Katrona se ji je zasmilila kljub vsemu trpljenju, ki ga ji je bila prizadeta. Zato se nekega dne poda v Šmarno goro, poišče Žar-babo in jo poprosi, naj Katroni vrne vid.

»Povej mi, Tinka,« vpraša Žar-baba, »kaj pravi Katrona glede svoje slepote?«

»Krega se, silno se krega,« reče odkritosrčna Tinka. »Pravi, da ko bi imela spet zdrave oči, bi ves svet zmlela v sončni prah.«

»Tvoja gospodarica še ne zasluži usmiljenja,« odkimuje Žar-baba in Tinko na kratko odslavi.

Dekletce gre in nadalje pridno streže Katroni. Čez nekaj mesecev pa spet pride k Žar-babi in jo milo prosi, naj se vendar usmili njene slepe gospodinje.

»Kako pa tvoja gospodarica zdaj govori o svoji slepoti,« vpraša Žar-baba.

»Zdaj je bolj mirna,« jo zagovarja Tinka. »Žalostna je in milo toži, zakaj je prav ona udarjena s slepoto.«

»Tudi zdaj še nisem zadovoljna z njo,« odkimuje Žar-baba. »Tinka moja, le pojdi lepo domov!«

Deklica gre in še bolj pridno streže slepi Katroni. Po nekaj tednih se pa vnovič napoti k Žar-babi prosit milosti zanjo.

»In kako omenja ona svojo slepoto,« poizveduje Žar-baba.

»Vsa skesana je,« jo pohvali Tinka. »Venomer trdi, da si je to gorje zaslužila s svojimi grehi in da hoče, ako spet izpregleda, vse popraviti z dobrimi deli.«

»Hvala Bogu, zdaj bo tvoja gospodinja takoj rešena,« vzklikne Žar-baba. Nato spet poda Tinki stekleničko tekočine, ki naj jo Tinka prav tako zameša Katroni v jed kakor prvič.

Dobra Tinka se na kolenih zahvali gorski samotarki. Potem steče domov in napravi vse tako, kakor ji je velela Žar-baba.

Še tisti dan je bila Katroni vrnjena luč oči. Polna hvalečnosti se je žena temeljito spremenila. Postala je radodarna in usmiljena z vsakomur, zlasti pa s Tinko, ki ji je ob svoji smrti izročila vse svoje premoženje.

OŠVRKNIL GA JE

Manica

Jurče, fanté sedemnajstih let, je bil velik zafrkljivec. Rad se je norčeval iz vsakogar. Niti starejšim ljudem ni prizanašal s svojimi neslanimi dovtipi.

Nekoč ta mlečnozobi zoprnež slučajno zaide v družbo kmetijskih možakov. Med njimi teče pogovor o zanimivosti morja. Tedaj omeni neki očanec, da bi rad videl krokodila, o katerem je že večkrat kaj čital.

Komaj to izreče, že ga Jurče naskoči: »Očka, ta želja se vam pač lahko

izpolni. Vlovite martinčka (gaščarico), pogledjte ga skozi povečavalno steklo in pred vami bo stal pravi pravcati krokodil.«

Očanec pomolči. Jurče pa, misleč, da je povedal nekaj zelo imenitnega, začne ponovno:

»Ali želite, očka, videti največjega osla na svetu?«

Očanec mu jo zadrobi:

»Jaz ga že vidim. Ti pa stopi pred zrcalo in videl ga boš tudi ti!«

BOLNI KRALJ

Narodna s Soških planin — Ilustrirala Marija Vogelnikova

Kralj je bil na smrt bolan. Nobeno zdravilo mu ni nič več pomagalo in zdravniki so že popolnoma obupali. Pa so se oglasili modrijani in rekli: »Poiščite človeka, ki mu prav nič na svetu ne manjka; njegovo srajco oblecite kralju in zdrav bo.«

Poslali so na vse vetrove kraljeve poslance iskat človeka, ki mu na svetu nič ne manjka; hodili so po vseh deželah, dolinah in gorah, pa niso našli človeka, ki bi bil popolnoma zadovoljen; temu je manjkalo to, drugemu ono do popolne sreče.

Končno so naleteli v deveti deželi v neki krčmi na veseljaka, ki je popival in popeval in bil dobre volje. Povprašali so ga, zakaj je tako dobre volje. On pa je zavriskal, udaril s pestjo po mizi in dejal: »Pa kako bi ne bil dobre volje, ko mi na tem božjem svetu nič ne manjka?«

Kraljevi poslanci so se razveselili in mu rekli: »Pojdi z nami pred kralja; bogat boš!«

Veseljak se je zasmel: »Kaj bogat, zakaj bogat, jaz sem že dovolj bogat! Ne grem nikamor.«

Težko so ga spravili v voz in peljali pred kralja, ki je bil že v zadnjih zdihljajih.

»Hitro nam daj svojo srajco!« so vzkliknili zdravniki. »Zadnji čas je, urno, da ne bo prepozno!« so se oglasili modrijani.

Veseljak jih je pogledal začudeno in odkimal z glavo, odpel je suknjo in vsi so ostrmeli: veseljak je bil brez srajce. Tako je moral kralj žalostno umreti, ker edini srečni in zadovoljni človek ni imel srajce.

TROBENTICA TROBILA JE ...

Gustav Strniša

Trobentica trobila je
čez naša brda prazna,
priroda se budila je.
Vijolica prijazna
svoj skromni cvet odprla je,
v poljano se zazrla je
in skrila se v grmičevje:
»Prebodi me bodičje,
da v solzah ne oledenim,

prenežna mraza se bojim,
saj ni pomladi še nikjer
in burja tuli vsak večer!«

Trobentica trobila je,
vijolico vzbudila je,
a zjutraj umolknila je.
Ju slana umorila je.

GRLICA ZIBLJE JEZUSA

Narodna s Slemen na Kozjeku
Ilustrirala Marija Vogelnikova

Marija bi rada na ohcat šla,
pa ji nihče ne ziblje Jezusa.
Priletela je na tičica,
ta prava je bila grličica:
»Le idi, le idi na ohcat ti,
jaz ti bom zibala Jezusa!«

Marija je hitro na ohcat šla,
kak hitro taj pride, šla je nazaj.
Našla je zibko narobe ležat',
tičko pa trudno poleg zaspat'.
Dala ji je klapovušnici dve,
da se ji še zdaj, za vuh'co pozna.

FEDJICA IN METULJ

Ivo Peruzzi

Dobro jutro, cvetke zaspanke,
pisane mušnice, dober dan!
Polje zavito v meglice je tanke.
Očka moj spi globoki san.

Jaz bom k Sneguljčici brž poletela.
Dolgo že spi, a kraljička še ni.
Poljubila jo bom in objela.
Morda se ž njo še moj očka zbudi...

NI VINA BREZ PELINA...

Lojze Zupanc

Slovenski pregovor pravi: »Mlad pijanec, star ubožec!« Ta pregovor je star kakor navada tistih ljudi, ki se predajajo opojnim pijačam. In če se je ta pregovor pri kom uresničil, se je pri starem Slivarju. Bilo mu je šestdeset let. V vsem svojem življenju je popil toliko vina, da bi ga, naloženega na vozu, komaj potegnila močna Mokarjeva konja, ki ju je Slivar oskrboval. Trgovec Mokar je vedel, da je njegov hlapec vinoljuben človek, ker pa je Slivar skrbel za konje kakor za lastno živino, ga je kljub pijanski razvadi obdržal v službi.

Tisto nedeljo je Slivar pil, kakor da bi mu kdo natresel žerjavice v želo, dec, pa bi hotel zdaj udušiti pekočo bolečino. Razmetaval je težko zaslužen denar.

Pozno ponoči je vstal izza polite mize v krčmi in se opotekel na cesto. Ko je prikolovratil do gospodarjeve hiše, se je pričel nejasno zavedati, da ga domači ne bodo veselili, če ga bodo videli takšnega... Zatorej ni maral buditi Mokarjeve dekle, da bi mu odprla vežne dveri. Vedel je le to, da bi v pijanem stanju ne mogel priti po strmih stopnicah v svojo podstrešno sobico. Da bi pa na stopnicah padel in bi se mu potlej dekla smejala — nak, tega veselja ji ni privoščil... Zato se je raje odpravil spat v hlev.

Hlevu je bilo prizidano Mokarjevo gospodarsko poslopje s skladišči, polnimi raznovrstnega blaga. Mokar je bil trgovec, da mu ga v predmestju ni bilo enakega. Njegova trgovina je bila založena z raznovrstnim blagom. Špecerijsko blago, sukno za obleke, platno, perilo, vrtno orodje, poljedelsko orodje... vsega je bilo v Mokarjevi trgovini na pretek in na izbiro! In če je v trgovini zmanjkalo blaga, je Mokar poslal pomočnika v skladišče, ki je bilo vedno do stropa založeno z

vsem, kar ljudje potrebujejo za življenje.

Ko je hlapec Slivar pritaval v hlev, je legel v kot na kup sena. Bil je močno opit, a zaspati ni mogel. Zaželel si je cigarete. Kadar je bil trezen, ni nikoli našel cigarete v hlevu. Toda pijanec ne pozna strahu. S tresočo roko je utrnil vžigalico in si našel cigareto. Ali še preden jo je do kraja pokadil, je že utonil v spanec. Roka s tlečo cigareto mu je omahnila in ogorek je padel... Ah, preden bi človek zmolil očenaš, je že bila kopica sena v ognju.

Dim in ogenj sta prebudila pijanca. S težavo je vstal, še z večjo težavo pa mu je uspelo, da je otepajoč z rokama po sebi pogasil ogenj, ki se je že oprijemal njegove obleke. Poizkusil se je prestopiti, toda popito vino ga je vrglo ob tla. Dima je bilo v hlevu vedno več, ker se je od kopice gorečega sena vnel nastil. Ogenj se je z bliskovito naglico širil po hlevu.

Konja sta začela hrzati in preplašena tolči s kopiti ob tla, Slivar ni vedel, ali naj najprej odveže oba konja od jasl, ali naj gasi. Toda bil je pijan in tako slab, da ni mogel napraviti ne tega ne onega. Nazadnje se mu je posrečilo, da se je z muko privlekel do hlevskih vrat. Odprl jih je na stežaj in kakor ranjena žival zatulil v tiho noč:

»Ljudje božji, pomagajte! Gori, gori! Ogenj, ogeecenj!«

Preden so pritekli domači in preden so prihiteli gasilci z brizgalno, je bil že ves hlev v plamenih.

Ogenj, ki bi ga ne udušila nobena sila, se je razplamtel in se po bliskovito razširil na sosednje gospodarsko poslopje. Pričelo je goreti tudi Mokarjevo skladišče. Potegnil je močan veter in zanašal iskre na streho stanovanjske hiše.

Gasilci so reševali in gasili. Trdo so delali do jutra, a rešiti niso mogli drugega ko Mokarjevo stanovanjsko hišo.

Hlev in skladišče sta pogorela do tal. Kjer je bila še včeraj gospodarska moč trgovca Mokarja, je zdaj ležal kupček iz pepela se kadečih ožegov.

Ko so ljudje naslednje jutro poizvedovali, kako je nastal požar, so pogrešili hlapca Slivarja. Ni jim bilo težko uganiti, da je pijani hlapec zažgal

hlev. Nihče ga ni našel — vzela ga je noč. — — —

Bog vedi, kje hodi sedaj in kod po po svetu ga preganja slaba vest zaradi dejanja, ki ga je zagrešil v pijanem stanju. Mogoče v tujem svetu berači od hiše do hiše za skorjico kruha in razmišlja o besedah, ki jih je ljudstvo izreklo pijancem: »Kdor se mlad v pijanosti junači, ta star od hiše do hiše berači.«

OD DEVINA DO DRAGONJE

Vid Jelšan

Naslednji prostrani zaliv napaja slovenska rečica Rižana, ki ob južnem pobočju Malega krasa 19 km daleč hiti k morju. Znamenita je postala po zgodovinskem dogodku leta 804., ko se je vršilo v Rižanu ob njej javno zborovanje in posvetovanje zastopnikov istrskih mest, posvetnih odličnikov in cerkvenih dostojanstvenikov v prisotnosti ljudskih množic iz cele dežele. Tržačani in Istrani so se pritoževali proti vojvodi Ivanu, ki ga je postavil Karel Veliki, češ da je spravil v deželo Slovane, »ki orjejo njihove njive in ledine, kosé njihove travnike, pasô po njihovih pašnikih... Tri leta so morali dajati cerkvene desetine poganskim Slovanom.« Sklepi »Rižanskega placita«, ki mu je predsedoval oglejski patriarh, našim prednikom niso škodili, slovanska naselja srečuje potnik še globoko doli pod daljno vasjo Marezigami. Njej je najbližja pot do morja čez nekdanje znane soline, ki jih na severu loči od njega slikovito morsko gnezdo Koper.

Na treh straneh poljubljana od morja ima Koper povsem beneško lice. Pred dobrimi sto leti je bilo starodavno mestece še popoln otok, ki ga je vezal s celino le pridvižni most. Sedaj o njem ni sledu. Nekdaj glavno mesto Istre — Capo d'Istra — je bilo važno tržišče zlasti za časa Benečanov. Kras-

na je tamošnja škofijska stolnica. Nekdaj so imeli v mestu glagoljaši svoj samostan. Še danes vrši med nami svojo službo mnogo učiteljev, ki so dovršili nauke na nekdanjem državnem slovenskem učiteljišču v Kopru.

Južno od Kopra mežika med oljčnimi in smokvinimi nasadi stara vas Šmarje, zahodno od nje pa vasica Sargaši, katere prebivalci so sami trdni slovenski kmetje. Kot po ostalih vaseh koprške škofije se je tudi v teh cerkvah nekdanj vršilo slovansko bogoslužje, ki se zdaj polagoma spet vrača v tamošnje božje hrame.

Istrsko zaledje je predvsem v Čičariji kamnato in neplodno, zato pa je pokrajina ob morski obali bolj rodovitna in bujna in to zlasti niže od Kopra. Bogati so tam oljčni gaji in vinogradi.

Iž ali Izola je bil v davnih časih otoško mestece. Danes ga le na treh straneh obliva morje. To je izrazit ribiški kraj z izdelovalnicami sardin in konserv. Od Iža čez Koper do Žavelj uspeva izvrstno vino. V srednjem veku je bil Iž izvozna luka za vino in olje. Tudi iz Slovenskega so prihajali tja trgovci po vino, nemški vinski trgovci pa so ga tvorili kar čez Alpe v svojo domovino.

Zunaj ribiškega mesteca se na gozdni višini beli romarska cerkva Materie božje Strunjanske, zaščitnice ribičev in mornarjev.

Vedeli so naši pomorci, kam so postavljali božje hramčke, da so jih sredi besnečih valov dosegali s svojimi pogledi in se zaobljubljali nebeškemu varstvu, da pa so tudi ob njihovih temeljih lahko sprostili svojo dušo, ki je splavala tja ven nad neskončno vodovje in se divila lepoti prirode, kot jo je občudoval Anton Aškerc z begov prostranega Tržaškega zaliva:

»Tako bi gledal te, o morje,
in gledal te in gledal dan na dan,
zamaknjen v čare in lepote tvoje,
zamišljen v tvojo sinjevito plan.«

Onstran zalivčka pod božjepotno cerkvico izteza zemlja svojo težko roko daleč v morje in na njeni pesti so se zgnetle hiše in hišice, ki se ponekod kopičijo navidezno druga vrh druge. Najslikovitejši del srednjeveškega morskega gnezdeca je ob mali luki, in »madracchio«, kot ga imenujejo, s sušičimi se ribiški mrežami tja do svetilnika menjava ob vsakem času svojo privlačno barvitost. Na mestnem trgu se pred vodnjakom vrste ženske s škafi in plačujejo desetico za posodo pitne vode, ki je tod največja dragocenost. Prav na konici mogočno obzidanega in proti razdirajoči morski sili utrjenega rtiča se dviga proti nebu ponosna stolnica z mogočnim vrtljivim kovinskim kipom sv. Jurija na visokem zvoniku. Junaški svetnik se mora tam obračati po vetru, uživa pa zato obsežen in edinstven razgled.

To je Piran na južni meji slovenske domačije.

Izpred starinske stolnice še zamah zenic doli po obsežnem Piranskem zalivu in po njegovem opojno dehtečem obrežju. V najbujnejše zelenje se je ovila narava, med vinogradi se izte-

zajo proti brezoblačnemu nebu vitke ciprese, lovor in smokva se merita v lepoti s košato oljko, ki ima prvo besedo med sočnim zelenjem. Kot pisani šopki lepša zelene vence prirode bujno in neštevilno cvetje vrtin, ki sipljejo razkošje svojih dražesti na zemljo in diš svojih mladih grudi v ozračje, da sta združena podobna pravljicnemu vrtu.

Zaslужil se je zalivček ime Portorož. Obkrožili so ga hoteli in dvorci, oživljajo ga razigrani letoviščarji v obalnih solnih kopelih.

V bližini pridelujejo izvrstno, kot sneg belo sol v Sičijolah, ki edina med bivšimi solinami obratuje.

Še malo dalje bi pohitelo oko ter se ustavilo ob ustju rečice Dragonje, ki je v severozahodno Istro zarezala okoli 30 km dolgo povprečno brazdo ter se v Piranskem zalivu družijo z morjem.

Dragonja velja za ločnico med slovenskim in hrvaškim prebivalstvom Istre. Točne jezikovne meje ni mogoče določiti. So vasi nad Dragonjo s hrvaškim prebivalstvom in so naselja pod Dragonjo s slovenskimi vaščani. Kot povprečna jezikovna črta pa velja reka Dragonja s podaljškom čez vas Materijo ter dalje ob moderni istrski cestni prečnici do sela Jelšan severno od Kastva.

V enem poletu zajame pogled izpred Piranske Madone vso 150 km dolgo slovensko morsko obalo od Dragonje do Devina ter obvisi na daljnem severnem obzorju sredi nebotičnih planin na zobatem snežnem Triglavu. Polna je vzhičena duša in hitreje udarja srce ob zavesti, da smo Slovenci sinovi planin in morskih nižin in da, četudi včasih

»meja na zemlji hinavsko nas loči,
spod veže nas Pivka, ki v Savo se
toči.«

NAŠ VSAKDANJI KRUH

Ni še dolgo tega, odkar uživamo kruh v sedanji obliki, četudi je človeštvo že v davni poznalo žitarice. Te so prišle k nam iz Prednje Azije, iz pokrajin Perzije, Turkeстана, Transkavkazije in Turčije. Vendar so v zapadnih deželah Sredozemlja sejali pšenico in ječmen že pred davnim časom. Rž in oves sta prišla pozno v Evropo. Rž je prodrla v Evropo iz dežel ob Črnem morju, njene sledove pa so našli tudi v predelih med Alpami in Karpati. V vročih krajih Azije se je pojavila rž kot plevel v pšenici, v hladnejših krajih pa se je osamosvojila, najbrž že na obali Črnega morja. V prastarih babilonskih in egipčanskih grobiščih se je do današnjih dni ohranilo zrnje pšenice in ječmena. V muzejih nam natančno predočijo, kako so v starem Egiptu sejali, želi, kosili in mleli žito. Iz zgodb stare zaveze nam je znano, kako je Faraon postavil Jožefa za čuvarja in oskrbnika državnih žitnih skladišč.

V tretjem tisočletju pred Kristusom so tudi že na Kitajskem sejali pšenico. Zgodaj so naši pradedje znali uporabljati zrnje žitaric kot hrano. Prvotno so zbirali samo zrnje, pozneje so zrnje prazili, da se je laže osvobodilo plev. Takšno meto zrnje je predhodnica današnje moke. Meto zrnje je bila prav za prav neke vrste kaša. Zmes takšne debele kaše so spekli v pepelu in praded našega sedanjega kruha je bil gotov... Takšen kruh so jedli ljudje že v bronasti dobi, poznali pa so ga tudi Babilonci, Egipčani in Hebrejci. Testo takšnega kruha je bilo težko in je vsebovalo mnogo vlage. Da se je kruh laže spekel, so ga razvaljali na tanke plošče, ki pa niso bile zamešene z nikakršnim kvasom kot današnji kruh, ampak je bil ta kruh neke vrste pogača, spečena iz nevzhajane testa. Izredno sposobnost vzhajanja ima testo iz pšenične moke. Pšenica vsebuje namreč mnogo beljakovin, ki napravljajo testo

mehko in prožno ter ne puste, da bi se testo »sesedlo«. Pšenična moka daje torej mehak in lahek kruh.

Rž vsebuje manj beljakovin, ječmen še manj, oves jako malo, zato sta rž in ječmen priporočljiva za mesenje kruha v ploščah. Še dandanes uživajo takšen kruh kavkaški narodi: Armeni, Georgijci, Perzijci pa tudi narodi severne Evrope. Armenski kruh »lavaš« je dolg, tanek, mehak koš pečnega testa, ki izhaja neposredno iz Babilona. Če nosi danes prodajalec iz Erivana na glavi lesen pladenj, na katerem so naloženi kosi »lavaša«, se ne smemo čuditi, da se v svoji preproščini niti ne zaveda, da počiva na njegovi glavi cel odlomek kulturne zgodovine človeštva...

Tudi skandinavski kruh v ploščah izvira še iz kamene dobe. Kosi kruha, ki so jih bili našli v grobiščih Wikin-gov, se ne razlikujejo od kruha, ki ga še danes uživata švedski in norveški kmet.

Že Grki in Rimljani so poznali vse vrste žita. Ker pa so ga sami premalo pridelali, so ga uvažali iz Egipta, Sirije in iz dežel ob Črnem morju. Kvasa seveda še niso poznali, zato so jedli kruh, ki je bil kisel. Bogatci so jedli bel kruh, preprosto ljudstvo pa proseno kašo. Kaša in prepečenec, spečen iz kaše, sta bila glavna hrana rimskih legionarjev.

V srednjem veku so Evropejci pridelovali največ rži, ječmena, ovsa in prosa. Pšenico so dajale le dežele južne Evrope.

Kvas so pričeli dodajati kruhu šele v času, ko so pričeli variti pivo. Ostanek varjenja so glive kvasovke, ki so jih pivovarne, potem ko so uvidele, s kolikšnim pridom se da uporabljati kvas pri krušni peki, razpošiljale pekom in vsem, ki so pričeli peči vzhajani kruh.

400 do 500 milijonov Evropejcev, Amerikancev in Indijcev se dandanes

hrani s pšenico, 500 do 600 milijonov Azijcev pa z rižem. Razen tega se 100 do 150 milijonov ljudi iz severne Evrope in Rusije hrani pretežno z ržjo, 50 do 70 milijonov južne Evrope, Amerike in Afrike pa z ječmenom. Kaša je zelo v časteh v Indiji, na Kitajskem, Japonskem in v Afriki.

Od 9. do 19. stoletja je divjala v Evropi pogosto lakota, ki so jo povzročile razne ujme kakor suša, toča, povodnji in kobilice. In tudi zemlja je bila pogosto izčrpana. V 19. stoletju pa je z napredkom znanosti tudi poljedelstvo napravilo velik korak naprej. Kmetovalski strokovnjaki so uvideli, da je treba zemlji nadomestiti stoletja raznim žitaricam oddajane hranilne snovi, zavoľo česar se je zemlja dodobra izčrpala.

1 ha zemlje je po žetvi izčrpan za tele hranilne snovi: 30 kg fosforne kisline (P_2O_5); 50 kg dušika (N); 60 kg kalijeve soli (K_2O); 15 kg apnenca (CaO).

Na pomoč je prišla kemija. Uporabili so njene izsledke in pričeli zemljo pravilno gnojiti. Uspeh se je pokazal takoj, saj je pametno obdelana zemlja in pravilno gnojena njiva vrgla kmetovalcu še enkrat več pridelka kakor prej. Vendar v Evropi pridelane žitarice ne zadostujejo za lastno potrebo, zato morajo evropske dežele žitarice uvažati iz Amerike.

Znano je, da ima Amerika polovico svetovnega pridelka pšenice. $\frac{1}{5}$ tega pridelka Amerika v mirnih časih izvažajo. Tudi Afrika, Azija in celo Avstralija pošiljajo svojo pšenico v Evropo. Zato je v Evropi vedno na razpolago sveža pšenica, saj jo žanjejo kje na svetu v vsakem letnem času.

Svetovni koledar za žetev pšenice je tale: januar: Avstralija, Nova Zelandija, Birma, Argentina; februar: Indija, Argentina; marec: Uruguay; april: Indija, Egipt, Meksika, Perzija; maj: Severna Afrika, Vzhodna Azija, Florida, Teksas; junij: Južna in Srednja Evropa, Južna in Srednja Ameri-

ka, Kitajska, Japonska; julij: južna in srednja Rusija, Kanada; avgust: Srednja Evropa, Anglija, Norveška, Kanada, Rusija, Japonska; september: Škotska, Skandinavija, severna Rusija; oktober: Skandinavija, severna Rusija; november: Južna Afrika, Peru; december: Abesinija, Eritreja, Somaliya.

Najbogatejša dežela v Evropi za pridelovanje pšenice je Francija. Tudi Italija prideluje mnogo pšenice, vendar količina pridelka ne zadostuje za gosto naseljeni narod Apeninskega polotoka.

Nemčija nima tako ugodnih tal za rast pšenice kot Francija in Italija, vendar prideluje mnogo pšenice. Kljub temu pa mora za splošno porabo pšenico še uvažati iz drugih držav. Severne evropske dežele: Nizozemska, Danska, Švedska in Anglija pridelajo zelo malo pšenice. Vse te države morajo pšenico uvažati.

Najbolj bogato rodi pšenica v dolinah ob Donavi, počenši od Ogrske do Črnega morja. Nepregledne nižine, ki se razprostirajo po Balkanu čez Bolgarijo, Rumunijo in južno Rusijo, in pokrajine vse tja do Urala tvorijo evropsko-azijsko žitnico, kjer najlepše uspeva pšenica. Od Urala do zapadne Sibirije raste »trda« pšenica, ki daje izvrstno »ostro« sipko moko.

Nemčija je preračunala, da se lahko vsa Evropa sama prehrani, če se hrana enakomerno porazdeli med ljudi. Sistem živilskih kart v vojnem času je to dokazal. Če belega kruha torej ni na mizi, še ni največja nesreča. Da bi nam le črnega in zmesnega ne zmanjkalo! Uživanje belega kruha pa itak ni zdravju koristno, kar so zdravniki tudi že davno dokazali... Bodi-mo torej zadovoljni s kruhom, kakršnega imamo, in ne mislimo, kadar v prošnjah žebrajo naše ustnice »Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« samo na »dobrote« belega kruha...

L. Z.

N A J M L A J Š I R O D

MOLITEV

Temna uléga se noč na zemljo;
dete pa v postelji sklepa ročice.
Angelski zbori v nebesih pojo,
otrok se zasanja v molitev pravice.

»Bogee, usliši nas verne kristjane,
sveto dolžnost nam dajaj s seboj.
žrtve da bedne ne bomo morane,
ki vlada od nekdanj in tudi nocoj.

Eno le sonce vse kraje ogreva,
pomlad kjer vlada ali večni je led.
Vojska vihra in žrtve zahteva;
vrni nam božič-mir, vrni ga spet.«

Tamara Batistič

UČITELJICI ZA GOD

Se mnogo lepih, srečnih dni
za god učenka vam želi.
Vi kažete življenja pot,
da bi hodile mé brez zmot;
gojite sami cvetke vse,
luč svetla na razpotju ste;
žal kmalu pa prišel bo čas,
ko bomo zapustile vas.

Tamara Batistič

MOJ FANT JE BOLAN

Moj fant je bolan,
ker silno je zaspan.
Slabe je volje,
toda jutri bo bolje.

Ker fant tako kiha,
hitim po zdravnika.
A v kihanju »škrat« skriva smeh,
tak je kot bi pihal meh! —

Natepsti ga hočem — — —
toda — kaj hočem?
Saj fant zakriči,
da roka mi omrtvi.

Vsa družina vkup leti,
in me izpraševat hiti:
»Kaj se je zgodilo,
kaj se je dogodilo?«

»Fant me ne uboga,
sama je nadloga;
kriče trdi, da je bolan,
— pa je samo zaspan.«

»Ribjega mu olja daj!«
smeje svetujejo mi zdaj.
Fant se ga pa brani,
z rokami in nogami.

Na mah v medvedku svojem,
je našel — tolažilo,
saj ribje olje ga
je — umirilo.

Ravnikar Borut,
Glinška ul. št. 7

Jontes Ivo

trgovina s čevlji

LJUBLJANA, MESTNI TRG 14

priporoča svojo lepo izbiro moških, ženskih in otroških čevljev domačega izvora. Ročno delo.

N u d i m o s a m o s o l i d n o b l a g o !

AUGUST KADUNC
LJUBLJANA
Mestni trg 8

PERILO lastnega izdelke — OPREME za novorojenčke

ROBERT GOLI

specialna zaloga platna,
belega in pralnega blaga

LJUBLJANA, Šelenburgeva ulica št. 3

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog, zastorov, odej, perja, puha itd. Postrežba solidna!

Lekarna

Mr. Deu-Klanjšček D.

(prej Kuralt)

Gospodsvetska cesta 4 — Tel. 39-20

*Izdaja zdravila za vse bolniške blagajne
Zaloga tu- in inozemskih specialitet*

*Kar potrebuje mladina v šoli in doma,
dobi po nizkih cenah*

v Učiteljski knjigarni

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

Klišeje eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje

Klišarna »Neografika«

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

VLOGE
POSJILA
VREDNOSTNE PAPIRJE
KLIRINŠKA NAKAZILA
VSE BANČNE POSLE SPLOH

na knjižice in tekoče račune sprejema in obrestuje najugodneje.

daje proti zadostnemu kritiju,

kupuje, prodaja, lombardira in posoja,

izvršuje in

opravlja

HRANILNICA LJUBLJANSKE POKRAJINE
LJUBLJANA